

ظاهر و باطن خدمات مشاوره‌ای

تأثیر ظاهر مشاوران بر باطن دانش‌آموزان

محبوبه موسیوند، استادیار گروه مطالعات علوم اجتماعی و پژوهشکده زنان دانشگاه الزهرا(س)

کلید واژه‌ها: مشاوران، دانش‌آموزان، وضعیت ظاهری

چکیده

مشاوران حاضر در مدرسه‌ها، یکی از اجزا و عناصر اصلی امر آموزش و پرورش محسوب می‌شوند. ویژگی‌ها و خصوصیت‌های گوناگون آن‌ها، اعم از سابقه تحصیلی و شغلی‌شان، توانمندی‌شان در امر مشاوره، نحوه تعاملشان با دانش‌آموزان، و به طور خاص، سبک پوشش آن‌ها، به عنوان یک مقوله قابل مشاهده، از سوی دانش‌آموزان مورد قضاوت و ارزشیابی قرار می‌گیرد. حتی می‌توان گفت که قبل از ارزیابی سطح علمی مشاور، به سبک پوشش او توجه می‌کنند. لذا، مشاوران تحصیلی که یکی از هدف‌هایشان به طور ضمنی، کمک به پیشبرد هدف‌های آموزشی، تربیتی، اخلاقی و ... مدرسه است و تا حد قابل توجهی با مقوله روان‌شناسی آشنایی دارند، می‌باید از سبک پوششی متناسب با موازین اسلامی-ایرانی استفاده کنند. به این ترتیب، دانش‌آموزان با روحیه بالاتری از خدمات مشاوره تحصیلی بهره می‌گیرند و در جهت بهبود وضعیت تحصیلی خود می‌کوشند.

کادر آموزشی و اجرایی مدرسه، اعم از معلم، مشاور و ... ستون‌ها و اجزای اصلی مدرسه تلقی می‌شوند و هر یک از شاخصه‌های اخلاقی، علمی، رفتاری و ظاهری، همچون سبک پوشش آن‌ها و ... تأثیر بسزایی بر دانش‌آموزان دارد. در برخی موارد، دانش‌آموزان با بعضی از این افراد همانندسازی و از آن‌ها الگوبرداری می‌کنند. البته میزان اثرگذاری آن‌ها بر دانش‌آموزان، در ابعاد گوناگون و در دوره‌های تحصیلی مختلف، متفاوت است. معمولاً گستره این تأثیرگذاری در سنین پایین‌تر و به طور خاص، دوره آموزش ابتدایی، بیشتر است.

مشاوران مدرسه نیز از این قاعده مستثنا نیستند. مشاوران به‌عنوان افرادی که میان دانش‌آموزان و کارکنان اجرایی مدرسه نقش واسطه دارند و هدفشان طراحی و برنامه‌ریزی‌های آموزشی و تربیتی در جهت ارتقای سطح کیفی مدرسه، بهبود وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان و ارائه خدمات مشاوره‌ای به آن‌هاست، می‌باید دقت نظر بیشتری در زمینه خصوصیات

ظاهری، رفتاری، اخلاقی و ... خود داشته باشند. البته نقش و شرح وظایف مشاوران تحصیلی در مدرسه‌ها با مربیان پرورشی متفاوت است و هر کدام دارای مسئولیت‌ها و عملکردهای مخصوص خود هستند.

بحث وضعیت ظاهری و سبک پوشش مشاوران تحصیلی حاضر در مدرسه‌ها، به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم و تأثیرگذار بر دانش‌آموزان، موضوعی بدیع و نو محسوب می‌شود و اغلب پژوهش‌هایی که در زمینه پوشش کارکنان مدرسه صورت گرفته‌اند، نحوه پوشش معلمان و تأثیر آن را بر دانش‌آموزان و فرایند یادگیری بررسی کرده‌اند. به نظر می‌رسد دلیل این موضوع آن است که معلمان به صورت اجتناب‌ناپذیر و به میزان قابل توجهی با دانش‌آموزان در ارتباط هستند، در حالی که مشاوران تحصیلی مدرسه از چنین جایگاهی برخوردار نیستند. آن‌ها معمولاً در صورت اضطرار، الزام مدرسه، وضعیت نابسامان تحصیلی، اخلاقی، خانوادگی و ... دانش‌آموز، در مدرسه حضور می‌یابند و تمایل و اقدام خودخواسته دانش‌آموز برای مراجعه به مشاور و ... سبب اتصال و پیوند دانش‌آموزان با مشاوران تحصیلی مدرسه می‌شود و به همین سبب مقوله سبک پوشش مشاوران مدرسه در پژوهش‌ها مغفول واقع شده است.

مشاوران مدرسه که گاه جایگاه شغلی متزلزلی در مدرسه دارند و معمولاً در اغلب مدرسه‌ها الزامی مبنی بر همکاری همه دانش‌آموزان با مشاوران نیست، می‌باید از یک سلسله ویژگی‌های ظاهری، اخلاقی، علمی و ... برخوردار باشند تا قدرت جذب بیشتری در جلب توجه دانش‌آموزان به خود داشته باشند. برخی از این ویژگی‌ها عبارت‌اند از:

- ◀ سابقه تحصیلی و شغلی مرتبط با مقوله مشاوره؛
  - ◀ بهره‌مندی از تخصص و تجربه کافی در زمینه مشاوره؛
  - ◀ برخورداری از مهارت و توانمندی در امر مشاوره؛
  - ◀ رازداری، همدلی و قدرت درک بالا؛
  - ◀ ارائه راهکارهای واقع‌بینانه و کاربردی؛
  - ◀ ایجاد ارتباط مؤثر به منظور جلب اطمینان و اعتماد دانش‌آموز؛
  - ◀ پذیرفتن دانش‌آموز با هر خصوصیت ظاهری، اخلاقی، تحصیلی، خانوادگی و ...؛
  - ◀ اجتناب از قضاوت و داوری ارزشی و نصیحت‌کردن دانش‌آموز؛
  - ◀ اعتمادبه‌نفس در مشاوره و فن بیان قوی؛
  - ◀ انعطاف‌پذیری و احترام به دانش‌آموز؛
  - ◀ بهره‌مندی از مهارت‌های ارتباطی قوی؛
  - ◀ استفاده از مهارت‌های کلامی و غیرکلامی؛
  - ◀ استفاده از مهارت‌های انگیزشی؛
  - ◀ بهره‌گیری از مهارت‌های مدیریتی؛
  - ◀ و در نهایت، استفاده از سبک پوشش چشم‌نواز، به‌روز، و متناسب با موازین دینی و عرفی.
- آخرین عامل می‌تواند یکی از مهم‌ترین شرایط و عوامل اصلی ورود دانش‌آموز به فرایند مشاوره تلقی شود. به طور کلی، نبود ویژگی‌های فوق در مشاور تحصیلی که

در مدرسه فعالیت می‌کند، می‌تواند مانعی در جهت فرایند مشاوره قلمداد شود. در نهایت هم می‌توان گفت که با توجه به نقش و جایگاهی که مشاوران در مدرسه‌ها دارند، نسبت به معلمان، با دانش‌آموزان تعامل کمتری دارند. از این رو باید از یک سلسله عامل‌ها و مؤلفه‌ها در جهت جذب دانش‌آموزان استفاده کنند.

همان‌طور که که پیش‌تر ذکر شد، سبک پوشش یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین عامل‌ها در این زمینه است و معمولاً قبل از اینکه سطح علمی، توانمندی در مشاوره، آشنایی با فنون راهنمایی و مشاوره و فن بیان یک مشاور توسط دانش‌آموزان بررسی شود، ابتدا سبک پوشش او مورد قضاوت و ارزشیابی قرار می‌گیرد. در برخی از موارد، اگر این سبک پوشش مورد پسندشان واقع شود از آن الگو می‌گیرند. حتی می‌توان گفت که بعضی دانش‌آموزان این شاخصه ظاهری را سال‌ها در ذهن خود ثبت می‌کنند. پژوهش‌ها و مطالعه‌های گوناگون، برای سبک پوشش و تأثیرگذار واقع شدن آن، مجموعه‌ای از مؤلفه‌ها و عناصر را به این شرح معرفی می‌کنند:

مؤلفه‌های سبک پوشش

۱. **شکل یا طرح لباس:** در محیطی همچون مدرسه که کارکنان با دانش‌آموزان زیادی سروکار دارد، باید توجه داشته باشند که دانش‌آموزان جزئیات ظاهری کادر مدرسه را، همچون پوشش آن‌ها، به دقت مورد کندوکاو قرار می‌دهند. از این رو اگر معلم یا مشاور مدرسه با پوششی نامرتب در انظار ظاهر شود، دانش‌آموزان نه تنها از او الگوبرداری نمی‌کنند، بلکه ممکن است که از این موضوع به عنوان نوعی شهرت منفی برای او استفاده کنند که این موضوع نوعی دافعه ایجاد می‌کند. در مقابل اگر پوشش آن‌ها اسلامی و متعارف باشد، مورد توجه دانش‌آموزان قرار می‌گیرند و این نوعی شهرت مثبت برایشان رقم می‌زند.

۲. **جنس یا پارچه لباس:** نوع پارچه زیبایی به کار رفته در لباس هم می‌تواند جزو عوامل زیبایی‌شناختی به‌شمار رود.

۳. **رنگ لباس:** لباس‌هایی با رنگ روشن، آرامش‌بخش، شاد و گرم موجبات شادابی، سرزندگی و انبساط خاطر دانش‌آموزان را فراهم می‌کنند.

۴. **اندازه لباس:** این موضوع مهم تلقی می‌شود که اندازه لباس برای فرد مناسب و غیر آزاردهنده باشد.

۵. **تناسب در پوشش:** لازم است سبک پوشش مشاور با قوانین، ضوابط، عرف، هنجارهای جامعه، محیط شغلی، موازین ایرانی - اسلامی متناسب باشد.

۶. **توجه به نقش الگویی سبک پوشش:** مشاور به عنوان کسی که در محیطی پرجمعیت حضور دارد و افراد زیادی امکان دارد او را الگوی خود قرار دهند، می‌باید به سبک پوشش خود توجه بیشتری داشته باشد.

**مطلوب است که مشاوران،
در عین پایبندی به سبک
پوشش ایرانی - اسلامی، در
فضای مدرسه که اختلاطی
در آن نیست، قدری هم سبک
پوشش امروزی و جالب
توجهی داشته باشند**

الگوبرداری از کادر آموزشی و اجرایی مدرسه خود، به خصوص مشاوران، از نظر سبک پوشش و مؤلفه‌ها و عناصر مهم شیوه پوشش، به عنوان الگویی جذاب و تأثیرگذار برمی‌آیند و از آن‌ها ایده می‌گیرند. روشن است که الگوبرداری از این قشر از جامعه به مراتب مطلوب‌تر از پیروی از الگوهای غربی است که سبک پوشش آن‌ها با فرهنگی ایرانی - اسلامی بسیار متفاوت و گاه متضاد است.

مطلوب است که مشاوران، در عین پایبندی به سبک پوشش ایرانی - اسلامی، در فضای مدرسه که اختلاطی در آن نیست، قدری هم سبک پوشش امروزی و جالب توجهی داشته باشند. البته استفاده از لباس‌های فاخر، تجملاتی و زیورآلاتی همچون النگو توصیه نمی‌شود، زیرا همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد، پیامدهای منفی به همراه خواهد داشت و این موضوع با محیط مدرسه تناسب ندارد.

منابع

۱. آدمیان، مرضیه؛ عظیمی هاشمی، مژگان؛ صنعتی شرقی، نادر (۱۳۹۱). «تحلیل جامعه‌شناختی سبک پوشش زنان». فصلنامه علمی - پژوهشی زن و جامعه. سال سوم. شماره ۴.
۲. آج، آرمان؛ عین بیگی، افشین؛ جاهدی، حسین؛ جعفری، مجتبی (۱۳۹۴). «نقش مشاور و کارکنان مدرسه در ارتقای سطح تحصیلی دانش‌آموزان». کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، روان‌شناسی و علوم اجتماعی.
۳. الهی، محبوبه (۱۳۸۹). «لباس به مثابه هویت». فصلنامه مطالعات ملی. سال یازدهم. شماره ۲.
۴. حمزه لو، زهره و نظری، فاطمه (۱۳۹۹). «بررسی نحوه پوشش معلم در مدرسه از نگاه دانش‌آموزان دختر دوره‌های اول و دوم متوسطه». مجله پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش. سال سوم. شماره ۲۸.
۵. روستاخیز، بهروز؛ کاظمی، سمیه؛ آذرشب، عطیه (۱۴۰۱). «کاربرد بازاریابی فرهنگی مصرف‌کننده‌محور در چرخه بازتولید لباس سنتی ایرانی با نگاهی به تجربه‌های کشورهای شرق آسیا. مجله مطالعات رفتار مصرف‌کننده. دوره نهم. شماره ۱.
۶. شاه محمدی، نیره (۱۳۹۶). «چشم‌نوازی ظاهری معلم». مجله رشد آموزش ابتدایی. دوره بیستم. شماره ۸.
۷. شیرزاد، ساکار (۱۳۹۱). «پوشش معلمان و زمینه‌های روان‌شناختی آن». مجله رشد معلم. شماره ۲.
۸. کاویانی، حسین؛ نوری‌زاده، مریم؛ پورناصح، مهرانگیز؛ قدس میرحیدری، سیمین (۱۳۸۱). «جایگاه مشاوران مدارس و موانع مشاوره: نقد کیفی». نشریه تازه‌های علوم شناختی. سال چهارم. شماره ۱.

نتیجه‌گیری

آراستگی ظاهری و سبک پوشش چشم‌نواز مشاوران در مدرسه را، در کنار دانش و سایر مهارت‌های قابل توجه آن‌ها، می‌توان به منزله ابزاری تلقی کرد که به جلب توجه و جذب دانش‌آموزان به مشاوره، ارائه مشاوره تحصیلی به آن‌ها و برطرف‌شدن مسائل و مشکلاتشان، کمک به خودشکوفایی و توسعه استعدادها و توانمندی‌های آن‌ها در ابعاد گوناگون، بهبود وضعیت تحصیلی‌شان، کمک به افزایش قدرت سازگاری‌شان با شرایط محیطی، کمک به کاهش اضطراب آن‌ها، و در نهایت ارتقای سطح کیفی مدرسه در ابعاد تحصیلی، اخلاقی، تربیتی، آموزشی و ... منجر می‌شود. اما گویی نوعی ارزش و هنجار تعریف‌شده در جامعه وجود دارد که معلمان، مشاوران تحصیلی و کارکنان آموزشی یا اجرایی مدرسه، الزاماً باید پوششی ساده، با رنگ‌های تیره، کدر، خنثا و سرد، با سبک و طرحی قدیمی و غیرمدرن داشته باشند تا مقبولیت بیشتری در جامعه کسب کنند. پیش‌فرض ذهنی مردم هم این است که سبک پوشش این قشر از جامعه، امروزی و جالب توجه نیست.

مقاله حاضر کوشیده است، ضمن بررسی ابعاد گوناگون شغل مشاوره در مدرسه، به تأثیر سبک پوشش مشاور در این امر و معرفی مؤلفه‌های گوناگون آن بپردازد. به عبارت دیگر، این موضوع را مورد توجه قرار داده است که دانش‌آموزان اوقات زیادی را در طول سال در مدرسه و با مشاوران، معلمان و ... خود می‌گذرانند و ابعاد و زوایای نهان و آشکار کارکنان مدرسه خود را واکاوی می‌کنند که سبک پوشش یکی از بارزترین عناصر در این حوزه است. از این رو، افرادی همچون مشاوران مدرسه که از دانش روان‌شناسی هم بهره می‌برند، می‌باید به سبک پوشششان اهمیت بیشتری بدهند و حتی از دیگر کارکنان مدرسه متمایز باشند تا تأثیرگذارتر واقع شوند.

البته به طور کلی، سبک پوشش به عنوان یک ویژگی ظاهری قابل مشاهده، تابعی از عواملی همچون سن، وضعیت تأهل، شرایط محیطی، موقعیت شغلی، میزان تحصیلات، سلیقه فردی، مبانی فکری - اعتقادی، وضعیت اقتصادی، و وضعیت فرهنگی - اجتماعی محیط است و به نوعی نماد هویت هر شخص و هر جامعه‌ای به شمار می‌رود. به همین سبب تاریخ هم شاهد انواع و اقسام سبک‌های پوشش در میان جوامع و قشرهای گوناگون جامعه بوده است.

مدرسه به عنوان محیطی که ماهیت و کارکرد خاصی دارد، طیف وسیعی از افراد را می‌پذیرد. این افراد که در سنین حساسی هستند و تحت آموزش و پرورش قرار دارند، گاه در صدد